

Vuoden 2019 lasten- ja nuortenkirjallisuuden Finlandia-valitsija Olavi Uusivirran puhe ja perustelut

Hyvä yleisö, hyvät kirjallisuuden rakastajat!

Kahdeksanvuotiaana kysyin isältäni, ketkä ovat hyviä kirjailijoita; keiden suuntaan kannattaisi alkaa luoda orastavia tuttavuuksia. Isäni mietti hetken ja vastasi sitten: Márquez on hyvä, ja Maupassant. Gorki on oivallinen ja Dostojevski. Ja on meillä Suomessakin pari ihan kelvollista: Lauri Viita ja Eeva-Liisa Manner. Kiitos vinkeistä, minä sanoin ja menin tutkimaan kirjahyllyä.

Vuosia myöhemmin, seistessäni teloitusr ryhmän edessä, sain kuulla, että on olemassa erikseen aikuisten- ja lastenkirjat. Mutta silloin oli jo liian myöhäistä.

En voisi kuvitella kotia ilman kirjahyllyä. Kirjojen läsnäolo saa minut rauhoittumaan. Kirjat saavat minut muistamaan minne minulla oikeastaan olikaan niin kamala kiire. Ne saavat minut pysymään koossa.

Kirjat hengittävät niskaani, kun kävelen niiden ohi. Ne kuiskivat moniäänisenä kuorona ja kilpailevat huomiostani: Vieläkö muistat minut, Juutas Käkriäisen? Molly Bloom jatkaa monologiaan juuri siitä kohtaa missä toissa yönä menetin tajuntani. Mikä tärkeintä — kirjat tuoksuvat! Aiemmin peitelin perverssiä pakkomiellelläni ja haistelin, kun silmä välitti. Nykyään avaan kirjan rehvakkaasti keskeltä ja nuuhkaisen keuhkot täyteen paperin ja painomusteen suloista tuoksua. Vierustoveri metrossa nostaa hetkeksi katseensa älypuhelimelta mutta unohtaa aktiivisesti näkemänsä ja jatkaa kosketusnäytön silittelyä.

Kuten näette, kirjat ovat muutakin kuin kirjoja. Ne ovat lyhtyjä, peilejä, periskoopeja, liimaa, tunteita, astaloita ja oravanmarjoja.

Juuri nyt ne käyvät läpi aivan uudenlaista, ennennäkemätöntä muodonmuutosta. Nollat ja ykköset eivät haise, ainakaan vielä, mutta ne ovat todistetusti onnistuneet välittämään joitakin viestejä kohtalaisella menestyksellä. Hyvä niin. Ennen oli ja ei ollut paremmin. Tärkeintä on, että kirjastoa ei polteta, oli se sitten miten virtuaalinen tai moniaistinen hyvänsä. (Tärkeintä on huolehtia siitä, millaisen maailman me jätämme Jörn Donnerille.)

Mitä lukeminen oikeastaan on? Mitä se on loppujen lopuksi?

Se on juoksemista pysähtymällä. Se on kääntymistä, uuden asennon ottamista. Oikeastaan se on ajan pysäyttämistä, sen tuolle puolen pujahtamista.

Harvemmin kuultu totuus on, että se on myös huomattava kasvutekijä, jota ei vain valitettavasti voi mitata eikä siten sellaiseksi tunnustaa. Se ei ole taloussivujen graafeista tuttua, eteen- ja ylöspäin paisuvaista kasvua. Se on syvyysuuntaan ulottuvaa kasvua — henkistä kehitystä, mielen avartumista ja ajattelun rikastumista. Se on mittaamattoman arvokas voimavara.

Tutkimusten mukaan nuorten aktiivilukeminen on jyrkässä laskussa. Aktiivisella lukemisella on suora yhteys sanavaraston kehittymiseen. Omalla ajallaan lukeva 17-vuotias hallitsee keskimäärin 50 000-70 000 sanaa, siinä missä ”lukemattoman” nuoren reservissä sanoja on vain 15 000.

Uhkakuvana on, että suomen kielestä tulee vastaisuudessa isolle joukolle suomalaisia ensimmäinen vieras kieli. Olennainen kohtalonkysymys onkin nyt, millaisen painoarvon päätämme antaa lukemiselle ja kirjoittamiselle; millaisiin toimiin voisimme ryhtyä luodaksemme tuleville sukupolville hedelmällisen maaperän elävälle ja innostavalle aktiivisen lukemisen ja kirjoittamisen kulttuurille.

Hyvät ystävät! Me olemme kokoontuneet juhlimaan kotimaista kirjallisuutta. Juhlaan on aihetta. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden Finlandia-palkinnon viisas ja kärsivällinen esiraati on valinnut lähes kahdensadan kirjan joukosta kuusi erinomaista finalistia, joista jokainen jättää lukijaansa jäljen. Näiden omaäänisten, syvien ja avartavien teosten joukosta yhden nostaminen muiden yläpuolelle on mieleton tehtävä. Se on hulluutta, johon kuitenkin on ryhdyttävä.

**

Voittajaksi valikoitui lopulta kirja, joka jäi voimakkaimmin kummittelemaan. Lukukokemus on kuin pitkä ja psykedeelinen uni, josta tuntee heräävänsä monta kertaa saamatta lopullista varmuutta valvetilan todellisuudesta. On nipistettävä käsivarresta. Kirjailija heittäytyy paikoin hullunrohkean kehyskertomuksen liukkaille jälle notkeaan ja mutkattomaan kieleen sekä psykologisesti tarkkapiirteisiin henkilöhahmoihinsa luottaen. Lopputuloksena on otteessaan pitävä, kysymyksiä herättävä ja aivoja stimuloiva dystooppinen fantasia, joka kuitenkin jättää viimeiseksi jälkikuvaksi verkkokalvoille toivonkipinän. Toivoa on niin kauan, kun on niitä, jotka väkijoukossa nostavat käntensä pystyyn epäoikeudenmukaisuuden merkiksi.

Tänä vuonna lasten- ja nuortenkirjallisuuden Finlandia-palkinnon saa Marisha Rasi-Koskisen romaani *Auringon pimeä puoli*. Onnea voittajalle!

